

תודעה: לקיבוץ כברי- כיתי לחגי שגב האוצר, שליווה ואתגר אותי למירב שין בן-אלון שפתחה לי את דלת הבחירה לטלי תמיר ולענת גטנין, לאיטה גרטנר וליעל בלבן על העידוד והתמיכה לאסנת רבינוביץ העורכת הלשונית על הגישור הלשוני להדס עוזר המוכשרת, תודה

התודעה הכוזבת | חגי שגב

דרורה דקל חוקרת את "האמת" בסיפור חייה של אמה. בתערוכה "יודעת אני שאיני יודעת" מציגה דקל רישומים ועבודת וידיאו. ברישומים המוצגים בתערוכה חולפת מחשבה טורדת, עדות לתשוקה לתשובות ביחס לשאלות טורדות. הנייר קולט את הרגש ואת רעד העיפרון. לצד הרישומים מוקרנת עבודת וידיאו הערוכה כמחסן זיכרון, שבו ריצודי מידע, אסוציאציות, ציטוטים, נימה אירונית וביקורת עצמית.

דרורה דקל היא "דור שני", בת לאם ניצולת שואה, וזהו הבסיס ליצירתה בשנים האחרונות. בני הדור השני לשואה חיים באיזו תודעה כוזבת¹ אותה הם מגבשים בכורח המציאות. תודעה זו אינה יכולה להתבסס על מידע ממשי בלבד, שהועבר אליהם מהוריהם, אלא גם על מידע שהפך פרוץ לסילופים והתאמות. אלה נועדו לשמור על מה שנתפס כ"תודעה טהורה", המתאפיינת בכך שהיא מאפשרת לדור החדש להתמודד עם העבר. ההתמודדות היא הצורך לפענח, היא מתקיימת ברובד נוסף, שנוצר משום שאי אפשר להסתפק בתודעה הסובייקטיבית, המועברת על ידי ההורים. נתקים בין-דוריים אלה יוצרים נתקים תודעתיים. הדור השני ממציא לעצמו מאפיינים - לכאורה - של מציאות ההורים, על בסיס שבירי מידע, שבירי אסונות וטרגדיות,



יולן בחדר השינה | מתוך צילומי לילה | חורף 2009

שעשויות לקבל ממד מועצם. החשיפה, ובעקבותיה המשך מסע המחקר, אליו יצאה דרורה דקל, נולדו בעקבות גילוי מכתבי העיזבון שהותירה אחריה אמה. המתרגמת מגרמנית, אנדראה עיסא-הכמן² קראה את המכתבים באוזני דקל. כך הגיעו המכתבים דרך "פילטר" תיווך משמעותי, ותוכנם עבר תהליך של העצמה רגשית. העדר היכולת להבין את שפת האם, שבה נכתבו המכתבים, יצר בדרורה דקל ריחוק תודעתי, פער קרע בלתי ניתן לאיחוי בינה לבין תולדות האם. אי היכולת לקרוא את מכתבי האם בשפת המקור ובאופן עצמי הגבירו בבת את תחושת הזרות כלפי הסביבה הפיזית והרוחנית של האם.

מרחקי תודעה אלה מעלים את הצורך לנסות ולהבין את ה"סיפור" מתוך תחושותיה, רגשותיה, ניסיון חייה וחוויותיה של האמנית, וכן לזהות את האתגרים עמם התמודדה במהלך חייה. אלה הם בבחינת היבטים סובייקטיביים של פרוטגוניסט אחר. "אני שואלת וחוקרת את סוגיית הדיבור על העבר, את הבית שהוא בחזקת נעלם/נוכח. אני בוראת לי טריטוריות, הורסת אותן ושוב בונה, מוסיפה עובדות, בודה אחרות, יוצרת פאזל מפרגמנטים שהתגלגלו ובחלקם עברו מטמורפוזה. לרגע הם מפתים בתמימותם וביופיים ולרגע הם מכים בי בבטן", אומרת דקל.³

הדמיון מנסה להשלים את "החורים השחורים", שמופיעים בהכרתם של כל בני הדור השני. ההבנה שהזיכרון והדמיון



דיוקן | פרט | נייר משי | 2008

דיוקן עצמי | נייר משי וקולאז' הדפס, דיו, עט | 37/56 ס"מ | 2008

מתעתעים, הובילה את דקל לעסוק באי היכולת לדבר, בקושי למסור את הסיפור: "אין סיפור, אלא רגעים מפורקים ושבורים", כדבריה.

התקווה להגיע להתמודדות טובה יותר היא כחריב פיפיות. היא יוצרת מציאות אלגורית מוחשית, המייצגת סתירה ממשית בין המציאות העכשווית המרוחקת ובין המציאות המדומינת, של העבר שלא התקיים.

הרישומים, על גבי נייר שעובדה דקל כמו ידיה מצמחים, מספקים בעבורה טריטוריה להמחשה של עוצמת הכאב, החרדה וההזדהות עם חייה של האם. דקל אינה מסתפקת ברישום, כי אין בו ביטוי מוחלט לתודעה שהתעצמה, והיא תרה אחר אמצעים אמנותיים נוספים, שישגרו על הפערים הללו. תהליך ההטמעה הזה נועד להבהיר את יסודות ההויה האישיים והאינטימיים ביותר, לייצר משקעים מעוררי מנעד רגשות דרמתי, הן אצל היוצרת והן אצל הצופה. הגישור על הפערים, שהם ליבת האמנות הפלסטית בת זמננו, הובילו את דקל אל הצילום, עבודת הווידאו והטקסט. בשנתיים האחרונות מצלמת דקל צילומי לילה וצילום מתוך סרטים דוקומנטריים. סדרת צילומי הלילה היא תיעוד של סביבת המגורים של האמנית, בקיבוץ כברי, ברדיוס של 50 מטר מביתה. צלליות החושך מזכירות לה נופים גרמניים רומאנטיים. בעבור דקל זוהי כניסה אל הלא-נודע, הנסתר, המפחיד והמאיים.



פרחים בגינה | מתוך צילומי לילה | 2010

דקל בחרה ליצור צומת, הצלבה משולשת, בין המסע שלה למסעה של אמה ומסעה של כיפה אדומה, המופיעה ברבות מן העבודות, רמז למיתוסים שמלווים מילדות ועד בגרות. הלילה הוא זמן מנחם ל"ילדה", הוא מאפשר לה לראות ולא להיראות, לצור מצבים של תודעה כוזבת, אך יחד עם זאת כל כך ממשית.

¹ השימוש במונח "התודעה הכוזבת" לקוח מתוך ספרו של פרדריק ג'יימסון (Jameson), "הלא-מודע הפוליטי", רסלינג, 2004.

² אנדראה עיסא הכמן, שהייתה סטודנטית של דקל, היא גרמנייה קתולית שהתאסלמה בארץ וחייתה בעכו העתיקה. היא תרגמה לפני עזיבתה את הארץ את מכתבי האם, עליהם שמרה דקל. המכתבים צולמו ועברו תרגום נוסף על ידי אביה של אנדראה, בתיווך בתו. בהמשך היוו המכתבים חומר גלם ליצירה גדולת ממדים של אנדראה בבית הספר לאמנות בדיסלדורף.

³ הבית - "To Tread a Maze", דרורה דקל - מאמר הועמד לראות אור באסופת מאמרים בנושא "הבית", הוצאת המכון לאמנות באורנים.



מחבוא | פרט | נייר קוזו והטבעת רשת חלודה, קפה, קולאז' | 30/20.5 ס"מ | 2008